

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมา

ประเทศไทยมีการจัดทำสำมะโนการเกษตรมาแล้ว 4 ครั้ง ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2493 ครั้งที่สองเมื่อ พ.ศ. 2506 ครั้งที่สามเมื่อ พ.ศ. 2521 และครั้งที่สี่เมื่อ พ.ศ. 2536 ทั้งนี้เพื่อให้มีข้อมูลสถิติเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตรในระดับพื้นที่ย่อย (ระดับหมู่บ้าน) เพื่อใช้ประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาด้านการเกษตรของท้องถิ่นและประเทศ และสามารถนำไปใช้ในการกำหนดนโยบาย ติดตาม และประเมินผลโครงการพัฒนาทางการเกษตรได้อย่างต่อเนื่อง และเพื่อให้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ที่แนะนำให้ทุกประเทศจัดทำสำมะโนการเกษตรทุก 10 ปี สำนักงานสถิติแห่งชาติซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสถิติ พ.ศ. 2508 ในการจัดทำโครงการสำมะโนทุกด้าน จึงได้จัดทำสำมะโนการเกษตรครั้งที่ 5 ขึ้นในปี 2546

1.2 วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ของการจัดทำสำมะโนการเกษตร มีดังนี้

- 1) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตร ได้แก่ จำนวนผู้ถือครอง เนื้อที่ถือครองทำการเกษตร การใช้ประโยชน์ในที่ถือครอง การถือครองที่ดิน เนื้อที่เพาะปลูกพืช เนื้อที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่น้ำจืด จำนวนปศุสัตว์ การใช้ปุ๋ย การใช้เครื่องจักรเครื่องมือเพื่อการเกษตร และกำลังแรงงานที่ใช้ในการเกษตร เป็นต้น
- 2) เพื่อให้ได้ข้อมูลดังกล่าวในระดับพื้นที่ย่อย (ระดับหมู่บ้าน) สำหรับใช้ประกอบการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นและประเทศต่อไป
- 3) เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้เป็นกรอบในการเลือกตัวอย่าง สำหรับการสำรวจในรายละเอียดเกี่ยวกับการเกษตรต่อไป
- 4) เพื่อวัดการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตร ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา

1.3 ขอบข่าย

การทำการเกษตร หมายถึง การเพาะปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่น้ำจืด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขาย ดังต่อไปนี้

1) การเพาะปลูกพืช ได้แก่ ข้าว ยางพารา พืชยืนต้น/ไม้ผลและสวนป่า พืชไร่ พืชผัก/สมุนไพรและไม้ดอกไม้ประดับ พืชหญ้าเลี้ยงสัตว์ การเพาะชำพันธุ์ไม้ การเพาะเห็ดและการเพาะเชื้อเห็ด (รวม การเพาะปลูกข้าวเพื่อบริโภค)

2) การเลี้ยงสัตว์ (รวมการเพาะพันธุ์สัตว์) ได้แก่

- การเลี้ยงปศุสัตว์บางชนิด คือ วัว ควาย หมู แพะ แกะ กวาง ไก่ เป็ด นกกระเจือกเทศ
- การเลี้ยงสัตว์อื่น คือ จิ้งหรีด ผึ้ง ไม และครั่ง

(รวม การเลี้ยงวัว/ควายเพื่อใช้งานเกษตร)

3) การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่น้ำจืด (รวมการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ) ได้แก่ สัตว์น้ำจืด จำพวกปลา กุ้ง และสัตว์น้ำอื่นๆ เช่น กบ ตะพาบน้ำ จระเข้ น้ำจืด และปลาสวยงาม เป็นต้น

(รวม สัตว์น้ำกร่อยที่นำมาเลี้ยงในพื้นที่น้ำจืดด้วย เช่น กุ้งกุลาดำ ปลากะพง เป็นต้น)

ไม่รวม 1) การทำการเกษตรเพื่อการศึกษา ทดลอง การแข่งขัน การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจ

2) การบริการทางการเกษตร เช่น การรับจ้างไถด้วยรถแทรกเตอร์ รับจ้างขุดบ่อ รับจ้างปักชำ รับจ้างผสมพันธุ์สัตว์ เป็นต้น

1.4 คຸ້ມรวม

ลຳມະโนการเกษตร พ.ศ. 2546 คຸ້ມรวมผู้ถือครองทำการเกษตรทุกคนในทุกท้องที่ทั่วประเทศ ทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล

1.5 คຳนิยาม

1. ผู้ถือครองทำการเกษตร

หมายถึง บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล ซึ่งควบคุม จัดการ และมีอำนาจตัดสินใจ เกี่ยวกับการทำการเกษตรในที่ถือครอง และเป็นผู้รับผิดชอบทั้งทางด้านเทคนิคและการเงิน

1) อาจดำเนินงานเอง หรือมอบให้ผู้จัดการ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ดำเนินงานหรือดูแล แทนก็ได้

2) เป็นผู้ทำการเกษตรในวันที่ 1 พฤษภาคม 2546

3) เป็นเจ้าของที่ดินที่ใช้ทำการเกษตร เป็นผู้เช่า หรือทำการเกษตรในที่ดินของผู้อื่นหรือ ในที่สาธารณะ/ป่าสงวน โดยไม่คำนึงถึงว่าจะได้รับความยินยอมหรือถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่

4) มีที่ดินที่ใช้ทำการเกษตรผืนเดียวหรือหลายผืน ที่ดินดังกล่าวอาจอยู่แห่งเดียวกัน หรือ อยู่แยกกันในเขตท้องที่ใดก็ได้ แต่ที่ดินทุกผืนจะต้องอยู่ภายในเขตจังหวัดเดียวกัน ซึ่ง

(1) ที่ดินแต่ละผืนอาจจะใช้ทั้งหมดหรือเพียงบางส่วน เพื่อการผลิตทางการเกษตรก็ได้

(2) ที่ดินแต่ละผืนอาจมีเนื้อที่เพียงเล็กน้อย เช่น คอกสัตว์ ที่เพาะเห็ด ที่เลี้ยง กล้วยไม้ หรือบ่อเลี้ยงปลาน้ำจืด เป็นต้น

5) การดำเนินงานต้องอยู่ภายใต้การบริหารหรือการจัดการอันเดียวกัน ซึ่งอาจดำเนินการ โดยครัวเรือนเดียว หรือบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปที่อยู่ต่างครัวเรือนกัน/ครัวเรือนตั้งแต่ 2 ครัวเรือนขึ้นไป หรือบริษัท/ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล หรือหน่วยงานของรัฐ หรือดำเนินงานในลักษณะอื่น ๆ เช่น กลุ่มเกษตรกร เป็นต้น

2. เนื้อที่ถือครองทำการเกษตร

หมายถึง เนื้อที่รวมของที่ดินทุกผืนภายในจังหวัดที่ผู้ถือครองถือครองอยู่และใช้ทำการเกษตร ซึ่งที่ดินดังกล่าวผู้ถือครองอาจเป็นเจ้าของ เช่า หรือทำฟรีในที่สาธารณะ/ป่าสงวน/ที่ของผู้อื่น ก็ได้

ที่ดินที่ใช้ทำการเกษตรผืนใด มีบริเวณลานในไร่ นา ยุ้งฉาง โรงเก็บเครื่องมือเครื่องใช้ บ้าน และบริเวณบ้าน ป่า คันบ่อ ฯลฯ อยู่ด้วย ให้รวมเนื้อที่ดังกล่าวเข้าไปด้วย

รวม ที่ดินทั้งผืนที่เคยใช้ทำการเกษตร แต่พักทิ้งไว้ ไม่มีการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่น้ำจืด ตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไปแต่ไม่ถึง 5 ปี

ไม่รวม ที่ดินทั้งผืน ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) ให้ผู้อื่นเช่าหรือยอมให้ผู้อื่นทำประโยชน์โดยไม่คิดค่าเช่า
- 2) เคยใช้ทำการเกษตร แต่พักทิ้งตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป
- 3) เป็นที่ปลูกบ้าน สิ่งปลูกสร้าง และ ป่าขึ้นเองตามธรรมชาติ

3. การถือครองที่ดิน

หมายถึง สิทธิในการครอบครองหรือใช้ที่ดินเพื่อทำการเกษตรในลักษณะต่าง ๆ ของผู้ถือครอง อาจเป็นเนื้อที่ของตนเอง หรือเป็นเนื้อที่ไม่ใช่ของตนเอง เช่น เป็นเจ้าของ เช่า หรือถือครองที่ดินในลักษณะอื่น ซึ่งผู้ถือครองอาจจะถือครองที่ดินในลักษณะเดียว เช่น เป็นเจ้าของอย่างเดียว หรือเช่าอย่างเดียว หรืออาจจะถือครองที่ดินมากกว่าหนึ่งลักษณะ เช่น เป็นเจ้าของและเช่า หรือเช่าและถือครองในลักษณะอื่นรวมกัน เป็นต้น

การถือครองที่ดิน จำแนกตามลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

3.1 เนื้อที่ของตนเอง

1) เป็นเจ้าของ หมายถึง

ก. มีหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ดังต่อไปนี้

- (1) โฉนดที่ดิน โฉนดแผนที่ โฉนดตราจอง ตราจองที่ตราว่าได้ทำประโยชน์แล้ว
- (2) น.ส.2 น.ส.3 น.ส.3 ก. น.ส.5 ส.ค.1 น.ค ก.ส.น. ส.ป.ก.4-01 ส.ท.ก.
- (3) ใบเสร็จเสียภาษีบำรุงท้องที่ (ภ.บ.ท.)

ข. เข้าครอบครองที่ดินเสมือนเป็นเจ้าของ ซึ่งได้แก่

- (1) ได้รับมรดกตกทอดแต่ยังไม่ได้เปลี่ยนแปลงชื่อตามกฎหมาย
- (2) เข้าครอบครองที่ดินของเอกชนที่มีหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดิน (โฉนด) โดยสงบเปิดเผยด้วยเจตนาเป็นเจ้าของ โดยไม่เสียค่าเช่าและไม่ได้รับการขัดขวางใด ๆ ทั้งสิ้นเป็นเวลา 10 ปีขึ้นไป
- (3) แย่งการครอบครองที่ดินของเอกชนที่ไม่มีโฉนดที่ดินด้วยเจตนายึดถือเพื่อตน โดยไม่ถูกฟ้องคดีเอาคืนการครอบครองภายใน 1 ปี

2) จำนองผู้อื่น

หมายถึง ที่ดินที่ผู้ถือครองนำไปจำนองกับผู้อื่นไว้แล้ว เพื่อเป็นการประกันการชำระหนี้ แต่ยังคงมีสิทธิในที่ดินผืนนั้น และผู้ถือครองยังใช้ที่ดินผืนนั้นทำการเกษตรอยู่

3) ขยายฝากผู้อื่น

หมายถึง ที่ดินที่ผู้ถือครองนำไปขยายฝากผู้อื่นไว้แล้ว และยังคงมีสิทธิ์ซื้อคืนภายหลังในระยะเวลาที่ตกลงกันได้ และผู้ถือครองยังใช้ที่ดินผืนนั้นทำการเกษตรอยู่

3.2 เนื้อที่ไม่ใช่ของตนเอง

1) เช่า

หมายถึง ผู้ถือครองเช่าที่ดินจากผู้อื่นทำการเกษตร โดยไม่คำนึงถึงลักษณะการจ่ายค่าเช่า ซึ่งอาจจ่ายเป็นเงินสด หรือผลผลิต หรืออื่นๆ ก็ได้

2) รับจ่านอง

หมายถึง ที่ดินที่ผู้อื่นนำมาจ่านองกับผู้ถือครองไว้ เพื่อเป็นการประกันการชำระหนี้ และผู้ถือครองใช้ที่ดินผืนนั้นทำการเกษตรของตนเอง

3) รับขยายฝาก

หมายถึง ที่ดินที่ผู้อื่นนำมาขยายฝากกับผู้ถือครองไว้ และยังคงมีสิทธิ์ซื้อคืนภายหลังในระยะเวลาที่ตกลงกันได้ และผู้ถือครองใช้ที่ดินผืนนั้นทำการเกษตรของตนเอง

4) ได้ทำฟรี/ที่สาธารณะ/ที่ป่าสงวน/ที่ป่าเสื่อมโทรม

หมายถึง ที่ดินที่ผู้ถือครองเข้าไปทำการเกษตร โดยไม่มีกรรมสิทธิ์หรือไม่ได้จ่ายค่าเช่า เช่น ที่ดินในเขตป่าสงวน ที่สาธารณะ ที่ดินที่บุคคลอื่นอนุญาตให้ทำประโยชน์ได้โดยไม่ต้องจ่ายค่าตอบแทน เป็นต้น

4. วันสำมะโน

หมายถึง วันที่ 1 พฤษภาคม 2546

CHAPTER 1

INTRODUCTION

1.1 Background

The National Statistical Office conducted the First Agricultural Census in 1950, the Second in 1963, the Third in 1978 and the Fourth in 1993. To obtain timely statistics of agricultural structure data for policy-making, monitoring and evaluation of the agricultural development projects and in accordance with the recommendations of the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), the Fifth Agricultural Census was thus conducted in 2003.

1.2 Objective

The objectives of the agricultural census were as follows:

1. To collect data on agricultural structures such as number and area of holdings, land use, land tenure, planted area of crops, number of inland fishery establishments, water area under fresh water culture, number of livestock, the use of fertilizer and pesticide, machinery and equipment, etc.
2. To provide data for small administrative units.
3. To provide a frame for other agricultural surveys.
4. To study changes of agricultural structures in 10 years.

1.3 Coverage

The 2003 Agricultural Census covered all holdings which agricultural activity were cultivating crops, rearing livestock and culturing fresh water.

1.4 Definitions

1. Holding

A holding is an economic unit of agricultural production (cultivating crops, rearing livestock and culturing fresh water) under single management comprising all livestock kept and all land used wholly or partly for agricultural production purposes, without regard to title or legal form. The holding's land may consist of one or more parcels, located in one or more separate areas of the same province.

2. Holder

A holder refers to a civil or juridical person who exercises management control and takes major decisions over the agricultural holding operation. The holder has technical and economic responsibility for the holding and may undertake all responsibilities directly, or delegate responsibilities to a hired manager. A hired manager participating in economic and financial responsibilities in addition to managing the holding is considered a holder.

3. Area of Holding

Area of holding is the combined area of all the holding's parcels in the province, including land owned by the holder, rented from others and land under other tenure forms. (Land owned by the holder but rented to others are excluded).

The holding area includes farmyard, land occupied by farm buildings and holder's house located on the holding.

4. Land Tenure

This refers to the arrangements or rights under which the holder holds or uses holding land. A holding may be operated under one or more tenure forms as follows:

1) **Owned** : A holder is considered an owner of a piece of land if

(1) he, according to the law, has a full right in it, i.e. he possesses a land certificate such as title deed, NS 3, SK 1 which is issued by the authority concerned, he may

have the right on the land which is resulted by the law or he may possess some certificates, according to the Land Reform Act, which legally permits him to operate the land; or

(2) he occupies and cultivates the land as if he were the owner as in the case of inheritance pending documentary evidence or pending the separation of the title deeds or other important documents; or

(3) he has occupied and cultivated the land continually without any resistance for 10 years and over.

2) **Rented** : A renter is one who rents the land from another person for agricultural operation and he has to pay rents to the land owner by cash or crop product.

3) **Mortgage** : A contract whereby a person, called the mortgagor, assigns a property to another person, called the mortgagee, as security for the performance of an obligation, without delivering the property to the mortgage.

4) **Sale with right of redemption** : A contract of sale whereby the ownership of the property sold passes to the buyer subject to an agreement that the seller can redeem that property.

5) **Others** : this refers to all types of tenure not covered by above forms.

4. The Census Day

This refers to May 1, 2003.